

Fekete István és *Az erdő fohásza*. Egy átköltés tanulságai

Vármai Judit Szilvia
E-mail: judvia@gmail.com

Kivonat: Sokáig nem lehetett tudni, ki a szerzője *Az erdő fohásza* címen ismert, az ország területén számtalan helyen, például erdei turistaösvények mellett, turistaházakban stb. olvasható szövegnek, amelyet Fekete Istvánnal *Az erdő ébredése* című, 2008-ban megjelent Fekete István-kötet kapcsolt össze, egyúttal ez volt az első alkalom, hogy ez a szöveg sok évtized után könyvben is megjelent. A kutatások azonban ezután arra mutattak rá, hogy a szöveg nagyrészt megegyezik Hannes Tuch német erdész *Bitte des Waldes* (Az erdő kérése) című versének szövegével, amely rövidebb francia átköltése nyomán sok nyelven és országban elterjedt. Németre is visszafordították, *Gebet des Waldes* (Az erdő imája) címmel, és valószínűleg innen ismerte és ültette át magyarra Fekete István a verset, amely az ő változatában is inkább átköltésnek nevezhető, mintsem műfordításnak. Cikkemben egyrészt e szövegek háttérével, másrészt azzal foglalkozom, hogy miért válthatott ki az ő átköltése is – pl. Faludy Villonjához – hasonlóan elutasítást, hol helyezhető el az átköltés a fordításhoz, illetve a műfordításhoz viszonyítva, illetve hogyan alakul a szerzőség fogalma ezek esetében.

Kulcsszavak: műfordítás, átköltés, versfordítás, Fekete István, *Az erdő fohásza*

Van egy magyar nyelvű vers, amelyről a legutóbbi évekig senki sem tudta, hogy ki a szerzője (az irodalomtörténet nem is tartja számon), annak ellenére, hogy bizonyos szempontból talán a legelterjedtebb magyar versről van szó. Fekete István személyét és *Az erdő fohásza* címen ismert szöveget *Az erdő ébredése* című, 2008-ban, Szegeden a LAZI Kiadónál megjelent Fekete István-kötet kapcsolta össze először, egyúttal ez volt az első alkalom, hogy ez a szöveg sok évtized után nyomtatásban, pontosabban könyvben is megjelent. Ez a kiadvány azt sugallta, hogy Fekete István e szöveg szerzője, ám mint nem sokkal ezután kiderült, az író és a vers találkozása valójában (valahol) a fordítás mezején történt.

A vers az említett kötetben *Az erdő sóhaja* címmel jelent meg, 1948-as dátummal, nem versszerű tagolással, a következő szöveggel:

Vándor, ki elhaladsz mellettem, ne emelj rám kezet!

Én vagyok tűzhelyed melege hideg téli éjszakákon, én vagyok tornácod barátságos fedele, amelynek árnyékába menekülsz a tűző nap elől és gyümölcsöm oltja szomjúságodat.

Én vagyok a gerenda, mely házadat tartja, én vagyok asztalod lapja, én vagyok az ágy, amelyben fekszel, a deszka, amelyből csónakodat építed.

Én vagyok házad ajtaja, bölcsőd fája, koporsód fedele.

Vándor, ki elmégy mellettem, hallgasd meg a kérésemet:

Ne bánts!

A szöveget *Az erdő ébredése* című lírai elbeszéléssel együtt 1948. február 24-én, 17.45 és 18.00 között olvasták fel a Magyar Rádió Budapest I. adójának *Az erdő hangja* című műsorában (Horváth 2008: 316). A kutatók a Magyar Rádió archívumában bukkantak rá az írógéppel írt szövegre, amely 2008-ig egyáltalán nem került nyomdába (Sánta 2009: 56).

Az erdő fohásza címmel – csekély változtatással – ugyanezt a szöveget olvashatjuk az ország területén számtalan helyen, például erdei turistaösvények mellett kihelyezett táblákon, turistaházakban, vadászházakban, fatörzsmetszetekre vésve, festve, „pergamenlapra” nyomtatva stb. Erre utal e cikk bevezetőjének „legelterjedtebb” jelzője: nem valószínű, hogy lenne még egy olyan vers irodalmunkban, amellyel a „hagyományos” könyvformán kívül fizikailag ennyi helyen találkozhatnánk. A vers az erdészeti dolgozók, vadászok, természetjárók számára régóta szimbólummá vált, és még hivatalos keretet is kapott azzal, hogy szerepel (bár nagyon pontatlanul idézve) a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalhoz tartozó Erdészeti Igazgatóság honlapján is, az erdészeti pedagógia témakörében.¹ A vers szerzőjét ezek a táblák, lapok sohasem nevezik meg, és a verset az említett hivatalos honlap is ismeretlen szerzőnek tulajdonítja.

Ma az interneten már több helyen is olvasható, hogy a vers Fekete Istvánhoz köthető. Ez nyilván annak köszönhető, hogy az online hozzáférhető Erdészeti Lapok három cikke is foglalkozott a vers és Fekete István kapcsolatával. Az első (Feiszt 2008) az említett kötet alapján felhívta a figyelmet, hogy *Az erdő fohásza* szerzője Fekete István. A második (Leipold 2008) viszont komoly kutatás alapján mutatott rá arra, hogy a versnek Fekete István legfeljebb fordítója lehetett, mert a kötetben közzétett szöveg nagyrészt megegyezik egy német vers szövegével. Hannes Tuch (1906–1986) német erdész *Bitte des Waldes* (Az erdő kérése) című verse 1927-ben egy bajor újságban jelent meg, ezt ültette át franciára J. B. Bavier, *Prière de la forêt* (Az erdő imája) címmel, és választotta erdészeti könyve mottójául, majd e könyvet németül is megjelentették (*Schöner Wald in treuer Hand* címmel), és benne a verset – a német eredetiről nyilván nem tudva – H. Schöchlin visszafordította németre, *Gebet des Waldes* (Az erdő imája) címmel (Leipold 2008: 378). Valószínűleg ebből a könyvből ismerte Fekete István a verset (Sánta 2009: 56). A vers azonban a francia szöveg alapján különféle más nyelveken és országokban (még Vietnámban és Indiában is) elterjedt, általában az eredeti szerző feltüntetése nélkül (Leipold 2008: 379). Leipold Árpád arra

¹ https://www.nebih.gov.hu/szakteruletek/szakteruletek/erdeszeti_igazgatosag/erdeszeti_szakteruletek/erdolatogatoknak/erdei_pedagogia/ism_terj/erdo_fohasza.html (Letöltés: 2015. március 14.)

is felhívja a figyelmet, hogy a Fekete-féle szöveg még a német visszafordításához képest is sok eltérést mutat, illetve hogy a versnek van egy nem túl ismert, másik magyar fordítása is, amely Keresztesi Béla *Magyar erdők* című könyvében jelent meg; véleménye szerint ez utóbbi fordítás pontosabban, jobban sikerült, és értelmetlennek tartja, hogy miért a Fekete-féle szöveg terjedt el.

A harmadik cikkben Sánta Gábor aztán a Leipold-cikkre hivatkozva pontosította, hogy a Magyar Rádió archívumában talált szöveg alapján csak ők gondolták, hogy Fekete István a szerző, az író maga sohasem állította, hogy ő lenne az (Sánta 2009: 56).

Leipold Árpád cikkében a Tuch-féle német eredeti és ennek általa készített pontos fordítása, illetve a francia fordítás, ennek németre való visszafordítása, továbbá a visszafordításnak a Leipold által készített, illetve a Keresztesi-könyvben megjelent magyar változata is olvasható. Az eredetihez képest körülbelül felényi terjedelmű Bavier-féle francia változatnak volt köszönhető, hogy az eredeti vers a német visszafordításban és a Keresztesi-, illetve a Fekete István-féle változatban is jelentős mértékben megrövidült, tehát már a francia változatnál is inkább átköltésről, mintsem fordításról beszélhetünk. Ne feledjük azonban, hogy ezeket a szövegeket erdészeti szakemberek készítették, nyilván nem szépirodalmi, illetve műfordítói ambíciókkal, hanem – ha lehet ilyenről beszélni – alkalmazott költészetként, erdészeti kiadványok, rendezvények motójául. A Leipold-cikk online elérhető (lásd az irodalomjegyzékben), ezért itt csak a Schöchlin-féle német „visszafordítást” (amelyet Fekete István is ismerhetett) és annak Leipold-féle magyar fordítását² közöljük (Leipold 2008: 378, illetve cikke helyesbítése alapján).

Gebet des Waldes

Mensch!

Ich bin die Wärme deines Heims in kalten Winternächten,
der schirmende Schatten, wann des Sommers Sonne brennt.

Ich bin der Dachstuhl deines Hauses;
das Brett deines Tisches.

Ich bin das Bett, in dem du schläfst
und das Holz, aus dem du deine Schiffe baust.

Ich bin der Stiel deiner Haue,
die Tür deiner Hütte.

Ich bin das Holz deiner Wiege und deines Sarges.

Ich bin das Brot der Güte, die Blume der Schönheit.

Erhöre mein Gebet: zerstöre mich nicht!

Az erdő imája

Ember!

Én vagyok otthonod melege, hideg téli
éjszakákon

Az oltalmazó árnyék, ha a nyári nap heve éget
Én vagyok házad fedele és asztalod deszkája

Én vagyok az ágy amelyben alszol

És a fa, amelyből hajóid építed

Én vagyok kapád nyele és kunyhód ajtaja

Én vagyok bölcsőd és majdan koporsód fája is

Én vagyok a jóság kenyere és a szépség virága

Hallgasd meg imámat: Ne pusztíts el!

A Fekete-féle szöveget és ezt a német szöveget vagy a Leipold-fordítást összevetve nyilvánvalóak a különbségek, már a cím és a megszólítás esetében is. Tételtes összehasonlítással azonban itt nem szeretnék foglalkozni. Bár a Fekete-féle

² Leipold Árpád fordításainak ellenőrzéséért köszönettel tartozom Gáspár Endre német szakfordítónak.

szöveg sem szépirodalomként, hanem tulajdonképpen alkalmazott költészetként terjedt el, az (immár ismert) alkotó személye olyan szépirodalmi háttérrel ad e versnek, amelyet a többi nyelvi változat valószínűleg nélkülöz, ezért érdemes foglalkozni vele mint műfordítással vagy inkább mint átköltéssel. Fekete István meglehetősen öntörvényű, kívülálló személyiség volt, aki nemigen sorolható a magyar irodalomtörténet kategóriáiba (nem mondható igazából sem ifjúsági írónak, sem népi-népies írónak, ahogyan korábban besorolni próbálták). Valahol az irodalmi periférián tartják számon, pedig népszerűsége évtizedek óta elsőpró. Az, amit műveivel kapcsolatosan a vele foglalkozó szakirodalom tündéri realizmusnak nevez, vagyis a valóság, a természet lírai, ösztönösen panteista megjelenítése, ebben a veresszövegben is tetten érhető. Nem véletlen, hogy épp ezt a szöveget ültette át: az erdőt ember által érthető módon megszólaltatni nagyon is Fekete Istvánra vall. A szöveghűséget illetően viszont arra kell gondolni, hogy írói stílusán, személyiségén átszűrve ő csak így tudta megírni, újraalkotni a szöveget, ahogy megírta. Valószínűleg eszébe sem jutott, hogy szöveghűen kellene fordítania, számára ez nem fordítási, hanem alkotási feladat lehetett. (Nemigen tudni más műfordításairól sem.)

Felmerül egyrészt az a gyakorlati kérdés, hogy miért nem lehetett mostanáig tudni, hogy *Az erdő fohásza* címen ismert vers Fekete Istvánhoz kötődik, és ennek ellenére hogyan válhatott ilyen elterjedtté és gyakorlatilag az erdők mottójává, ami valamiféle hivatalos háttérrel is feltételez már az előző politikai rendszerben is. Erre talán választ adhat Fekete István életének ismerete. Sánta Gábor erről a szövegről ugyan csak annyit közöl, amennyit a fentiekben olvashattunk. Az ő nagyon részletes életrajzi kutatásai alapján viszont tudható, hogy az 1940-es években a Földművelésügyi Minisztérium oktató- és propaganda-filmes osztályán dolgozó író, akit politikai állásfoglalása miatt az 1945 utáni rendszer legalábbis mellőzött (így lett belőle ifjúsági író), barátainak köszönhetően néhány évig még állami alkalmazott maradhatott. 1945 áprilisától a minisztérium vadászati osztályán dolgozott, mezőgazdasági oktatófilmeket készített és az új vadászati törvény kidolgozásában is részt vett, majd 1948. április 6. és 1949. június 30. között (nem sokkal a vers rádiós felolvasása után) a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemeknél dolgozott (Sánta 2014: 124, 134–135). Hivatalos erdészeti kötődése tehát dokumentálható. Ezután mint osztályidegent nem foglalkoztatták tovább, alkalmi, időszakos munkákból, majd rokkantnyugdíjból élt, de nyilván megmaradtak egyes minisztériumi kapcsolatai, és maga is vadász, vadászíró, illetve egykor gazdatiszt lévén, korábról is sok kapcsolata volt erdészekkel, vadászokkal (Sánta 2014). *Az erdő fohásza* (hogy ez *Az erdő sóhaja* címet mikor és miért váltotta fel, nem tudjuk, a továbbiakban mindenesetre ezen az ismertebb címen emlegetjük a Fekete István-féle szöveget) tehát könnyen elterjedhetett erdészeti körökben, sőt az is lehet, hogy nem saját kezdeményezésre, hanem kollégái felkérésére magyarította, és a szöveg megkaphatta azt a hivatalos háttérrel is, amely nélkül aligha kerülhetett volna évtizedekre ilyen kitüntetett helyzetbe. Nem elképzelhetetlen, hogy politikai okokból mindez csak Fekete István neve nélkül történhetett, hiszen az 1950-es évek elejéig, legalábbis saját nevéen, nem is publikálhatott. Például a Vertse Albert neve alatt ekkoriban megjelent *Erdő, mező madarai* című könyv is Fekete István munkája

volt (vö. Sánta 2014: 172–173). Leopold Árpád viszont azt írja, hogy az 1950-es évek elején már ismerte a verset mint erdészdiák (2008: 378).

A fordítástudományt azonban jobban érdekelheti, a Leopold-cikkre gondolva, hogy miért válthat ki éles reakciókat, elutasítást is egy-egy olyan „műfordítás”, amely a szöveg hű követése helyett inkább újrafogalmazza az eredetit (lásd Faludy Villon-átköltéseit is). Hol van az átköltések helye az irodalomban, illetve a fordítástudományban, és mennyire tekinthető szerzőnek, mennyire fordítónak az érintett célnyelvi szöveg alkotója? Érdemes először is emlékeztetni arra, hogy a magyar irodalom történetében egyáltalán nem példátlan az átköltés, bár egyes megjelenéseinek megítélése igencsak eltérhet. Csak a legismertebb példákra hivatkozunk.

A legelső átköltések éppen a legkorábbi fennmaradt magyar nyelvű szöveg- emlékek voltak: a *Halotti beszéd* és az *Ómagyar Mária-siralom* mindenki előtt ismert, hiszen már általános iskolában tanulunk róluk, az azonban valószínűleg kevésbé köztudott, hogy voltaképpen mindkettő átköltés. A *Halotti beszéd*, legalábbis a szövegemlék első huszonhat sora (a tulajdonképpeni beszéd), „szabad, kivonatos tolmácsolása egy latin sermónak, amely kötetlen műfaj lévén csak minta...” (Madas 2002: 85). Az *Ómagyar Mária-siralom* pedig több hasonló latin himnuszszöveg alapján készült, amelyeket gyakran másoltak, változtattak, és a magyar szerző a műfaj magyar változatát alkotta meg ezek együttese alapján (Bitskey 1995: 6).

Mégis vitathatatlan, hogy e két szövegemlékünk a magyar irodalom szerves része, és nem csupán a nyelvtörténet tartja számon ezeket, hanem az irodalomtörténet sem kérdőjelezi meg helyüket a magyar irodalomban. Persze annál is kevésbé vitathatóak, mivel sem az „eredeti”, sem a magyar szövegek szerzője nem ismeretes, a latin forrászövegek és az egyházi háttér miatt eredeti nemzeti kötődésük sem volt szempont, másrészt pedig régóta a magyar kulturális kánon részeként rögzültek.

A megnevezhető személyekhez köthető, újabb kori átköltéseket (esetünkben *Az erdő fohászat*) érő kritikákat valószínűleg nem is csak az eredeti szöveghez való „hütlenség”, hanem (ha nem is feltétlenül válik tudatossá) annak a bizonytalanságnak a nehezen tűrése váltja ki, amit az idéz elő, hogy a szerzőség ilyen esetekben kérdésessé válik. Az átköltés esetében a célnyelvi szöveg megalkotóját jó szívvel sem szerzőnek, sem fordítónak nem nevezhetjük. Szerzőnek azért nem, mert a forrásnyelvi szöveg nélkül a célnyelvi szöveg nem jött volna létre, tehát nem önálló az alkotás, fordítónak pedig azért nem, mert valójában nem lefordítja, hanem a célnyelven újra megalkotja a szöveget. Esetünkben további csavarok is vannak a történetben. Ha például azt szeretnénk, hogy a jövőben a turistaösvények melletti táblákon *Az erdő fohászatának* a szerzőjét is megjelöljék, hiszen immár ismerjük a vers háttérét, akkor kit kellene feltüntetni? Hannes Tuchot, az eredeti német vers szerzőjét? De a magyar szöveg mindössze fele az övének, és tartalmilag még a megmaradt részekben is sok az eltérés, arról nem beszélve, hogy Fekete István nem az ő versét fordította. Vagy J. B. Baviert, aki a megrövidítésért felelős? De az övé csupán egy köztes nyelvi változat volt ebben a fordítási láncban, még ha műve tulajdonképpen átköltés is, nem pedig fordítás. H. Schöchlint, Fekete István szövegének német

„eredetijét”? Ő viszont a szó szoros értelmében fordítást készített a francia szövegből. Akkor mégiscsak Fekete Istvánt? De ő nem volt önálló alkotó e szöveg tekintetében. A szerzőség mellett az is kérdésessé válik, hogy melyik nyelv irodalmának, kultúrájának a része egy ilyen alkotás. Például a *Hamlet* bármely magyar fordításától függetlenül mindenképpen az angol irodalom része is, de egy átköltés esetében már egyáltalán nem lehetünk biztosak a dolgunkban.

A huszadik században az átköltések leghíresebb (vagy leghírhedtebb) példája Faludy Villonja. Az irodalmárok körében komoly vihart kavart a *François Villon balladái* címmel megjelent, a közönség körében egyébként páratlan népszerűsége szert tett kötet. Az elutasítás oka gyakorlatilag az az előfeltevés volt, hogy a Villon-átköltéseket műfordításként kell kezelni. Ha így kezeljük, akkor ezek a versek valóban nem tesznek eleget a fordításoktól elvárható szöveghűség feltételének, olyannyira, hogy (ami egy fordítás esetében valóban elfogadhatatlan) Faludy kihagyott belőlük, sőt a Villon-balladákhöz képest teljesen új szövegeket is alkotott, illetve például Brecht-balladából is készített átiratot és tett közzé villoniként. Ha persze Faludy eredeti, saját szövegeként kezelnénk ezeket, akkor a szöveghűség feltétele nem merülne fel (Papp 2005). De így azért sem kezelhetők, mert maga Faludy is Villon balladáinak nevezte ezeket.

Ahogy Papp megjegyzi, a Faludy-kritikusok az átköltés lehetőségével nemigen foglalkoztak, illetve nemigen próbálták az átköltést a műfordítás fogalmához képest elhelyezni. Valószínűleg Komlós Aladár ragadta meg jól a lényegét: „Hátha az irodalmi művek osztályozásánál nemcsak az önálló alkotás és a fordítás két kategóriája közt választhatunk? Hátha vannak oly szokatlan és szabálytalan művek, amelyek nem férnek bele a készen kapott fogalmak skatulyáiba s teljes megértésükhöz új fogalmakra van szükség?” (idézi Papp 2005: 108).

Az alapvetően forrás- és célnyelvi szövegekben gondolkodó fordítástudományt egy ilyen harmadik kategória zavarba hozhatja. Persze kérdés, hogy valóban harmadik kategóriáról van-e szó.

A fordításra általában igaz, hogy minden törekvés ellenére sem tud hajszálpontos szöveghűséget produkálni, még a szakfordítás sem. Utóbbi esetben persze jó minőségű fordításnál általában nüanszokra korlátozódnak az eltérések, például hiányzik egy fogalom a célnyelvből, ezért körülírják, vagy a célnyelven csak többes számban létezik egy kifejezés, amely az eredetiben egyes számban is, stb. Ez annál inkább igaz, minél nagyobbak két nyelv között egyrészt a nyelvi eszközöket illető, másrészt a mögöttes kulturális különbségek.

Egy műfordítástól eleve nem várjuk el a hajszálpontos hűséget, a műfordító mozgástere tágabb a szakfordítóénál. A műfordítás hűségét a szakfordításéhoz képest más tényezők is mutatják: a tartalmi hűség mellett a nyelvi megformáltság adott nyelvhez kötődő jelenségei is, ami a hűség megítélésében már bizonytalanabb talajra visz (pl. egy szójáték fordítása). A tágabb mozgástér különösen igaz a költészet fordítására, amely Szegedy-Maszák Mihály itt idézett könyvének *Fordítás és kánon* című fejezetében foglaltak szerint „lényegénél fogva fordíthatatlan és ugyancsak lényegénél fogva mindig fordítás” (1998: 69); továbbá amelynek esetében „A fordítás sikerének nem a forrásszöveghez való hűség a föltétele, hanem az, hogy az átköltés képes-e beilleszkedni a célnyelv hagyományába” (Szegedy-Maszák 1998: 50).

Ha egy olyan képzeletbeli, 100 fokozatú skálán, amely képes egy fordítás szöveghűségét mérni, elhelyezhetnénk a fordítások forrás- és célnyelvi szöveg-párjait, akkor (feltételezve, hogy tökéletes szövegfordítás nincs) 100-on valószínűleg csak a legelemibb fogalmakat, viszonyokat kifejező szavak, szószerkezetek fordításpárjai szerepelnének. 90 körül helyezkedhetnének el egymáshoz közeli nyelvek (pl. francia és olasz) között egzaktabb témában (pl. orvosi) készült jó fordítások, ezeket követhetnék hasonló témában a távolabbi nyelvek és kultúrák közöttiek. A legjobb prózai műfordítások talán 70 körül lennének, versfordítások 50 és 60 között, az átköltések valahol 0 és 50 között. (A skála fokozataihoz való hozzárendelések csak érzékeltetni kívánják a felvetést, bármiféle mérési módszertan nélkül.) Faludy *A haláltánc-ballada* című alkotása, amelyről Faludy maga is beismeri, hogy bár a Villon-átköltések között szerepel, nem volt forrás-szövege, a 0-n lehet, bár ha azt vesszük, hogy saját utószava szerint a kor szellemiséget kívánta „tolmácsolni” munkájával (Faludy 1988: 88), akkor többre is értékelhetjük. *Az erdő fohász*a mondjuk 50 körül helyezkedhet el.

Az az érdekes, hogy egy ilyen skála – a szöveghűséggel ellentétes irányban – tulajdonképpen a szerzőséget is mutatni tudná, hiszen amennyire hű egy fordítás az eredeti szöveghez, annál kevesebb benne a fordító saját szerzősége. Az említett francia–olasz orvosi fordítás szövege szerzőjének majdnem száz százalékosan a forrásnyelvi szöveg alkotója tekinthető (igaz, a legtöbb szakfordításnál ritkán is merül fel a szerző kérdése, a hivatalos vagy vállalati szövegek kollektív alkotások, vagy a szerző ott dolgozva eleve lemond az illető szervezet javára a szerzőségről; inkább a szakmai tanulmányok, szakkönyvek esetében nevesített a szerző). A skála másik végét nézve az átköltések szerzője viszont (a fenti gondolatmenet szerint) legfeljebb ötven százalékban lesz az eredeti szöveg alkotója, és legalább ugyanilyen mértékben az „átköltő” válik azzá. Ezért kérdéses, hogy (Komlós Aladár-ra visszautalva) valóban harmadik kategória-e az átköltéseké. Az irodalomtörténet szemszögéből valószínűleg igen, fordítási szempontból viszont ugyanazon folyamat játszódik le átköltés, műfordítás és szakfordítás esetében is, de az egyes esetekben eltérő a forrásnyelvi szöveg konkrét hatásának erőssége, illetve számonkérhetősége (onnan, hogy nincs is meghatározható forrásszöveg, odáig, hogy szinte száz százalékos a megfelelés két különböző nyelvű szöveg között), valamint a fordító saját invenciójának mértéke.

Visszatérve Leopold Árpád kérdésére, hogy vajon miért a Fekete István-féle szöveg terjedt el, ismét Szegedy-Maszákra hivatkoznék: „A fordított szöveg éppúgy csak befogadása révén válhat irodalommmá, mint az eredetinek tekintett alkotás” (1998: 48). Azt, hogy *Az erdő fohász*át Magyarországon egyértelműen el- és befogadták, sőt szinte kánoni rangra emelkedett, bár érdekes módon nem a szépirodalomban, viszont mindenképp a nagyközönség (és egy bizonyos szakmai közönség) által, nem lehet vitatni. A turistaösvények melletti táblákon pedig talán azt lehetne, sőt kellene feltüntetni a vers alatt, hogy Fekete István átköltése.

Irodalom

- Bitskey István 1995. Ómagyar Mária-siralom (1300 körül). In: *99 híres magyar vers és értelmezése*. Budapest: Móra Kiadó. 5–11.
- Faludy György 1988. Rövid biográfia. In: *François Villon balladái Faludy György átköltésében*. Budapest: Magyar Világ. 82–88.
- Feiszt Ottó 2008. Sójaj és fohász Fekete Istvántól. *Erdészeti Lapok* CXLIII. évf. 6. szám. 188. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/00341/pdf/188.pdf> (Letöltve: 2015. március 14.)
- Horváth József 2008. *Fekete István bibliográfia*. Szeged: LAZI Kiadó.
- Leipold Árpád 2008. Ki volt valóban az „erdő sóhaja” [sic!] című írás szerzője? *Erdészeti Lapok* CXLIII. évf. 12. szám. 378–379. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/01728/pdf/378-379.pdf>; helyesbítés: *Erdészeti Lapok* CXLIV. évf. 2. szám. 56., <http://mek2.niif.hu/01730/pdf/056.pdf> (Letöltve: 2015. március 14.)
- Madas Edit 2002. *Középkori prédikációirodalmunk történetéből*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Papp Attila Zsolt 2005. Faludy legnagyobb kalandja: az átköltött Villon. *Korunk* 16. évf. 3. szám. 100–109.
- Sánta Gábor 2009. Fekete István nem állította... *Erdészeti Lapok* CXLIV. évf. 2. szám. 56. <http://mek2.niif.hu/01730/pdf/056.pdf> (Letöltve: 2015. március 14.)
- Sánta Gábor 2014. *Fekete István nyomában. Rendhagyó életrajz*. Budapest: Móra Kiadó.
- Szegedy-Maszák Mihály 1998. *Irodalmi kánonok*. Debrecen: Csokonai Kiadó.